

Тема № 10

Развитие и възпитание

Природата не ви пита, тя не се интересува от вашите желания, и от това дали ви харесват или не ви харесват. Вие сте длъжни да я приемете такава, каквато е, и следователно с всичките ѝ последствия. Стената, значи си е стена.

ф. Достоевски" Записки от подземиято"

- Кой е основният въпрос на педагогиката?

- Що е развитие?

- Какви видове развитие познаваме?

- Кои са съвременните теоретични подходи в изследване на детското развитие?

1. Основният въпрос на педагогиката:

Основният въпрос на педагогиката (като нейна методологическа граница) т.е. основното противоречие, което трябва да разреши като наука е: Може ли чрез възпитание (организирано външно средства и среда), да се влияе върху развитието на детето? Съществуват няколко възможни отговора:

- възпитанието (образованието) и развитието са самостоятелни и независими явления. Всяко от тях съдейства за промяна на човека (детето) със собствени сили и средства (Жан Пиаже – 30 – те, 60 – те год. на 20 век)

- възпитанието (образованието) следва човешкото развитие и се съобразява с него, без да може да измени съществено неговото същност, Жан Пиаже

- Възпитанието (образованието) изпреварва човешкото развитие, предоставяйки му цели и перспектива - Л. С. Виготски- 30 год. на 20 век.

- Възпитанието (образованието) и развитието взаимно се отхвърлят като несъвместими явления (А. Н. Поддяков, 90-те год. на 20 век – създател на “педагогика на противодействието”

2. Що е развитие?

2.1. Определение (дефиниция) за развитието.

2.2. Закони на развитието.

2.3. Закономерности на развитието.

2.4. Тенденции в изследване на детското развитие.

2.1. Определение (дефиниция за развитието)

Развитието е основен закон на битието (светът във всичките му проявления на такъв – човек, природа, общество). Развитието е необратимо изменение на организмите във времето. Теоретиците на развитието (Лауренс Колбърг; Карл Гълигън; Ер. Ериксон; Жан Пиаже; Лев Сем. Виготски; Робърт Пек; Юрген Хабермас и др.) разглеждат развитието като йерархия (“стълба”) на растеж (количествено изменение) и развитие (качествено изменение). Но във всеки момент “Човешкото Аз” е на различни етапи от своето развитие, които са единство от спирали, възходи и регрес.

2.2. Закон на развитието

Те са най-общи повтарящи се правила в хода на едно явление. За развитието са в сила следните закони:

- "единство и борба на противоположностите". Законът посочва “източникът” на развитието чрез категорията “противоречие”;
- "качествени изменения в резултат на количествени натрупвания" законът посочва “механизма” на развитието чрез категорията “скок” (еволюционен или революционен);
- "отрицание на отрицанието". Законът посочва “насоката” на развитието - необратимост, чрез фазите “теза, антитеза, синтез” (т.е. повторение и цикличност).

2.3. Закономерности на развитието.

Те винаги са следствия (частен случай) на законите и се отнасят до действителността (а не до теорията). За развитието те са:

- необратимост – поетапно, постъпателно движение във времето;

- неравномерност – развитието като моменти на възход и упадък;
- вероятностност (стохастичност): невъзможност да програмираме и предвидим резултатите;
- творчество – развитието като процес на обновяване и обогатяване.

2.4. Тенденции за изследване на (детското) развитие (по Р. Кайл, 2006г.)

- ранното развитие е свързано с по-късните етапи, но не пряко /прекъснатост, непрекъснатост в развитието/;
- върху развитието оказват влияние както природния така и социалния фактор /многофакторност на развитието/;
- децата частично определят своето развитие, чрез активност /активност -пасивност на развитието/;
- развитието в различни сфери (физическо, познавателно, социално) е взаимосвързано /системност на развитието/.

3. Видове развитие

3.1. Прогрес и регрес

3.2. Онтогенеза и филогенеза

3.3. Биологично и социално

Видовете развитие от гледна точка на философията, психологията, социологията и естествознанието можем да обобщим като:

3.1. Прогрес и регрес.

3.1.1. Прогрес (progrusus): развитие напред. Свързано е с преход от по-нисши към по-висши състояния и етапи. Негов аналог са успехът, възходът, върхови постижения, напредък.

3.1.2. Регрес (regresus): развитие назад. Свързано е с преход от по-висши към по-нисши състояния; спиране и забавяне на развитието. Негов аналог са катаклизмите, сривовете, катастрофите.

Прогресът и регресът съществуват като единство на противоположности чрез което е възможно самото развитие в неговата диалектика (противоречие).

3.2. Онтогенеза и филогенеза

3.2.1. Онтогенеза (ontogenesis) (индивидуално развитие на човека). Свързано е, както с цялостното развитие на човека, така и развитието на мозъка (чрез интелекта): езика (като средство за общуване): културата (като знакова система).

3.2.2. Филогенеза (filogenesis) (племенно, историческо развитие на човека). Най-популярна е теорията на Ч. Дарвин (1871 г.), която разглежда произходът на

човека от приматите (човекоподобна маймуна, живяла преди 7-8 мил. години). Предполага развитието на човешкия род като цяло, както и развитие на човешкия мозък (увеличава два пъти обема си в хода на историята); ръката (става пригодна за трудова дейност); културата (реализирана чрез обучение и образование).

“Законът на Хекел” – разглежда онтогенезата и филогенезата в тяхното единство: индивидуалното развитие на човека повтаря историческото му развитие (т.е. онтогенезата повтаря филогенезата).

3.3. Биологично и социално развитие

3.3.1. Биологично развитие.

Човешкото развитие се подчинява на законите на природата. Реализира се чрез генно закодирана програма включваща: генотип и фенотип, генотип – наследени, вродени качества и фенотип – придобити качества вследствие взаимодействие на генотипа със средата.

3.3.2. Социално развитие

Човешкото развитие се подчинява на социални закони (закони на обществото). Реализира се чрез социално закодирани и придобити програми (социално-културен опит) включващи система от норми и ценности. Тяхното въздействие е възможно чрез общности (групи от хора) и институции (семейството, училище, медиите и др.)

Човешкото (детското) развитие е под въздействие както на природата, така и на обществото. (т.е. то е многоаспектно, хетерогенно).

4. Теоретични подходи за изследване на детското развитие.

Теориите са система от научни идеи обясняващи даден проблем (в случая развитието). Сходни теории образуват теоретичен подход, доколкото ползват общ начин на обяснение по проблема. Най -често детското развитие се обособява във възрастни периоди, въз основа на "съзряването" /физиологична пригодност на организма/, и саморазвитието като потребност от самоусъвършенстване .Сред по-значимите теоретични подходи в изследване на детското развитие можем да причислим (по Р. Кайл, 2006 г.)

биологизаторски: Конрад Лоренц (1903 – 1989 г.); Арнолд Гезел (1880 – 1961)

психодинамичен: Зигмунд Фройд (1856 – 1939); Ерик Ериксон (1903 – 1994 г.)

когнитивно-генетичен (познавателен –Жан Пиаже (1896 –1980 г.)

поведенчески: Брус Скинър (1904–1990 г.); Албърт Бандура (р. 1925 г.)

контекстуален:Лев Сем. Виготски (1896–1934), Юрая Бронфенбренър (р.1917 г.);